

Helsedirektoratet

IS-1568

**Helsehjelp til
pasienter uten
samtykkekompetanse
som motsetter seg
helsehjelpen**

Informasjon til helsepersonell

Den 1. januar 2009 trer nye bestemmelser i kapittel 4 A i pasientrettighetsloven i kraft

Reglene gir adgang til å yte nødvendig helsehjelp til pasienter som mangler samtykkekompetanse og motsetter seg helsehjelpen. I slike tilfeller har det rettslige grunnlaget for å yte helsehjelp vært uklart. De nye reglene åpner for at helsehjelp kan gis selv om pasienten motsetter seg det.

Reglene skal også forebygge og begrense bruk av tvang. Loven inneholder derfor strenge vilkår for å kunne yte tvungen helsehjelp og særlige saksbehandlings- og overprøvingsregler.

Gjelder all somatisk helsehjelp

Reglene gjelder all somatisk helsehjelp til personer med demens, utviklingshemning eller fysiske eller psykiske forstyrrelser som svekker samtykkekompetansen, og gjelder både i kommunehelsetjenesten, tannhelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten. Som helsehjelp regnes handlinger som har forebyggende, diagnostisk, behandlende, helsebevarende, rehabiliterende eller pleie- og omsorgsformål.

Undersøkelse og behandling av psykisk lidelse uten eget samtykke omfattes ikke av kapittel 4 A, men skal skje etter lov om psykisk helsevern.

Vilkår for å gi helsehjelp som pasienten motsetter seg

Helsepersonellet skal først forsøke å legge til rette for helsehjelpen uten å bruke tvang. Dersom pasienten opprettholder sin motstand, kan det ytes helsehjelp med tvang hvis unnlattelse kan føre til vesentlig helseskade og helsehjelpen anses som nødvendig. Helsepersonellet må også vurdere om tvangstiltaket står i forhold til behovet for helsehjelp.

Tvungen helsehjelp i form av innleggelse og tilbakeholdelse ved helseinstitusjon, bruk av varslingssystemer og bevegelseshindrende tiltak med belter og liknende, er inngripende og omtales særskilt i loven.

Hvem kan treffe vedtak om helsehjelp etter kapittel 4 A?

Helsepersonell som er ansvarlig for helsehjelpen treffer vedtak. Vedtakene kan treffes for inntil ett år om gangen. Vedtak som innebærer et alvorlig inngrep må treffes etter samråd med annet kvalifisert helsepersonell.

Om pårørendes rolle

Før det blir truffet vedtak om tvungen helsehjelp, skal det der det er mulig innhentes informasjon fra pasientens nærmeste pårørende om hva pasienten ville ha ønsket. Både pasient og nærmeste pårørende skal snarest mulig varsles om vedtaket.

Klage og domstolsprøving

Vedtak kan påklages til helsetilsynet i fylket. Helsetilsynet i fylket kan av eget tiltak overprøve vedtakene, og skal også kontrollere vedtak som ikke er påklaget, når det har gått tre måneder etter at vedtaket ble truffet og helsehjelpen fortsatt ytes.

Vedtak i klagesak kan bringes inn for retten.

Opplæring

Helsedirektoratet har utarbeidet rundskriv IS-10/2008 *Lov om pasientrettigheter kapittel 4 A* som skal gi nødvendig informasjon til helsepersonell. Rundskrivet kan brukes som veileder i saksbehandling og ved vurdering av tiltak.

Ta kontakt med nærmeste leder for å få vite mer om opplæringsplaner.

Du kan ta et e-læringskurs om de nye reglene på Helsedirektoratets internettsider. På nettsiden kan du også bestille rundskriv, studiehefte og flere eksemplarer av denne brosjyren.

Mer informasjon:
www.helsedirektoratet.no

 Helsedirektoratet

